

Registered at the G.P.O. as a Newspaper.

NAMA 32.

HASTINGS.

Aperira 1, 1924.

TE TOA TAKITINI

Photo by F. A. Bennett.

TE AUTE KARETI.

Ko tetahi tenei o nga whare hou o Te Aute Kareti. Penei ano hoki te ahua o tetahi o nga whare kua oti. Kei te puroa o runga nga ruma moe, kei raro ko nga karaihe ru - nga ruma kaukau, me nga ruma kai. Kanui te whakamiharotia o nga whare nei, me te koakoa hoki o te tamariki ki te pai o to ratou kainga. Tetahi mea whakamiharo ko te kore o nga tamariki e papanga e te mate. Kanui te ora o a koutou tamariki e noho atu nei.

Kia ora nga tamariki o Te Aute. Kia mau te kaha ki te piki-huere ki nga taumata marama o enei ra. Kia ora ano hoki nga Kai-whakaako me nga Kai-tiaki (Trustees) o te Kura.

He mea Panui e Rev. F. A. Bennett, he mea ta e Cliff Press,
Queen Street, Hastings, H.B.

TE TOA TAKITINI

Registered at the G.P.O. as a Newspaper.

Te Utu mo te Pepa 6/6 i te tau.

Me penei nga reta "*Te Toa Takitini*," Box 309, Hastings.

18

TE TOA TAKITINI.

Aperira 1, 1924.

HE WHAKAARO KOKOTI-TAU.

E HARA enei korero i te kauwhau mo te whare-karakia ahakoa e hohoro tonu te hopu a te tangata mohio ki nga Karaipiture ko te aronga o te whakaupoko no te Paipera ara no nga kupu a Paora: "Muri rawa iho, ka kitea e ahau ano hoki, ano he tamaiti kokoti tau." Ko te tikanga o nga kupu a Paora kahore tona whakaakoranga hei apotero i pera me o era atu apotero ara me nga akonga a te Karaiti. Ko era i noho tahi ratou ko to ratou Ariki mo nga tau e toru a i mua atu o te kakenga o te Karaiti ka unga ratou e ia kia kauwhautia te Rongopai ki nga topito o te ao. Tena ko Paora i hohoro tonu tona whakatalihuritanga a tu tonu atu hei apotero, ano he tamaiti kokoti-tau kahore i rite nga marama.

TE ROPU KAI-MAHI.

Na, he nui nga whakaaro nunui kua whanau ki te ao otira i te mea kaore i rite te wa, kaore i rite te ao, mo aua whakaaro kahore i manaakitia engari i whakaparahakotia a ko nga tangata i maia ki te whakapuaki i aua whakaaro i tukinotia. Ina koa hoki he maha nga tau i kauwhau ai nga Kai-mahi i o ratou na whakaaro hei rongoa mo nga huhua mate o te ao. I tawaitia ratou, i tukinotia otira i tenei ra ko ratou te Kawana-tanga o Ingarangi—ko ratou te tumuaki o te Emepaea, a, e ai nga rongo ka nui te pai o ta ratou whakahaere. Ko te ropu kai mahi o Niu Tirenī kei te tumanako kia riro i a ratou te urungi o te Tominiona. Ko wai ka hua, ko wai ka tohu, e kore e tutuki ta ratou wawata. Kei te koraha tonu ratou inaia nei, ka tata pea te whakawhiti i Horano, te tomo ki te whenua whakaari.

TE MANA POOTI MO NGA WAHINE.

He maha ano nga tau i tohe ai nga wahine o Ingarangi kia whiwhi ratou ki te mana pooti. He kokoti-tau to ratou whakaaro, tena ia inaia nei kua pakari kua whiwhi ratou ki te pooti a tokoono o ratou kua noho ki te Paremete o Ingarangi, ki te matua o nga Paremete, ki te tapu o nga tapu. I te kaha o te wahine ki te tohe pooti mo ratou, porangi rawa to ratou ahua, i tuki-tuki wini ratou, a i whakamomori ratou i nga whare herehere.

WHAKAPONONGA TANGATA.

Na te whawhai nui ka mutu nei i pana whakamua nga tikanga o te ao e rua tekau tau te hipanga ki mua. He maha nga mea kahore nei i whakaaetia, i whakaarohia e te ngakau, i mua atu o te whawhai, engari inaiane kei te miharo te tangata ki tona puhoi i kore ai ia e kite wawe i aua mea. He whakaaro-kokoti tau. Ko tetahi ritenga rere ke o mua, e kitea ana taua tikanga i te Kawenata Tawhito a i te Kawenata hou ano hoki, ara ko te whakapononga a tetahi tangata i tetahi atu. I whakaponongatia te tangata kaha-kore e te tangata whai-kaha. He tini nga mangu-mangu o Awherika i mauria ki Amerika, i whakamahia penei me te kararehe i wehea ai te tane i te wahine, nga matua i nga tamariki. I whakahe etahi tangata ki tenei tikanga weriweri, otira kahore ratou i whaka rangona. I kiia e etahi tangata na te Atua ano taua tikanga i whakarite. He whakaaro kokoti-tau. I whawhai tetahi wahanga o Amerika ki tetahi wahanga mo tenei take, nuku atu i te £30,000,000 te utunga a Ingarangi mo nga whakarau katoa i ona rohe kia tukuna. Na konei i waiaatia ai e Cowper:—

E kore te pononga e ngongo i nga hau o Ingarangi.

Ngongo kau ana ratou, tu here-kore ana;

Pa kau mai ki to tatou whenua.

Ngahoro kau noa o ratou mekameka.

Ko te whakaaro i whanau kokoti-tau, kua pakari rawa inaiane.

TE WAIPIRO.

Ka maha tenei nga tau i whawhaitia ai te waipiro a kahore ano kia hinga. Me te mea nei ko te whakaaro turaki i te waipiro he whakaaro kokoti-tau. Kei te mohio katoa te tangata ki nga he o te waipiro ehara i te mea me kauwhau rawa. Ka mutu te mea tino kino i te ao otira e tautokona ana e te tangata. Ko te kaha o te waipiro he nui no te moni he kaha ki te whakaporangi i te tangata. Kei te tu mai te wa e hinga ai te waipiro i nga wahi katoa o te ao, e kokiri ai te tika ki runga.

NG AMAI TOHUNGA.

Nga mahi tohunga, he he, he whakapoauau i te tangata, otira ko te whakahe i nga mahi tohunga e rite ana ki te kokoti-tau. Ko tetahi tohunga e rite ana ki te kokoti-tau. Ko tetahi wahanga o te Maori kei te ao tawhito tonu atu nga whakaaro, kei te ao Maori, kei te ao pouri. Kia tiahoro ano te maramatanga ki o ratou ngakau e kite ai ratou i te horihori noa iho o nga mahi tohunga. Otira ahakoa kokoti tau ko te hunga marama kia kaha te whakatupato, ahakoa kinoia ratou; ahakoa tamia te tika, ahakoa hunaia, ahakoa ngaro i te puehu mo nga tau maha, kei te haere mai te wa e tiahoro ai te maramatanga, e toha ai te matauranga o te Atua me nga wai e hipoki nei i te moana.

(R.T.K.)

Kaore e hapa te ora o te rewharewha me te maramare i te WOODS' GREAT PEPPERMINT CURE—1/9, 2/9 patara.

WHAKAMAHARA KI TOKAANU.

Na Manihera Tumatahi.

NO te tau 1847 ka tonoa mai e te Wairua a Te Manihera raua ko Kereopa, no Ngati Ruanui ki Taranaki, hei kawae mai i te Rongopai ki roto o Taupo. I haerea e raua nga tahataha o Taupo, me te manaaki hoki a nga tangata i a raua. No te taenga ki Tokaanu, ka kohurutia e nga Maori e noho ana i roto i te pouritanga. A na nga mea e noho ana i roto i te maramatanga i tanu ki Te Waiariki. No te 20 o Aperira, 1921, ka whakapiria e te Pihopa o Waiapu tetahi kohatu parahihe hei whakamaharatanga mo ana tangata ki roto i te whare-karakia o Tokaanu.

I te 1855 ka tonoa mai a Rev. Tamati H. Kerehi hei kaikau-whau mo te Rongopai ki roto o Taupo. Kua noho nga Maori i tetahi wahi marama i tenei wa. A he kaha tana mahi, me nga painga i puta mai i ana mahi, a he tokomaha hoki tana whanau kei Taupo inaianei.

No te 24 o Maehe, 1924, ka whakapiria e Atirikona Tiatitana tetahi kohatu parahihe hei whakamahara mo Te Kerehi raua ko tona hoa wahine, ki roto i te whare-karakia i Tokaanu. Tetahi rangi nui tenei, i whakanuia e Ngati Tuwharetoa, me tana whanau ano hoki. Ka whia ra nga whare-karakia Maori ka whiwhi i enei tu Kohatu?

WAIPUKE KI HERETAUNGA.

NO te 11 o nga ra o Maehe ka puta tetahi waipuke nui ki nga takiwa o Heretaunga. I ohorete tonu te putanga o tenei waipuke. Kaore i tino nui rawa te ua ki Heretaunga, engari i maringi mai te ua i uta. E kiiia ana e nga mea i kite, ko taua ua kaore i penei me te pata ua nei, engari i rite ki te awa e maringi iho ana i te rangi. E ki ana nga pakeha he "cloud-burst," ara i pakaru tonu iho te wai o nga kapua.

Ko nga kainga i kaha rawa te mate ko Moteo, ko Tangoio, ko Petane, ko Te Kohupatiki, me Wharerangi. Ko te mate nui ko te rironga katoatanga o nga kai mo te tau, ara te kai nui a te Maori te taewa.

Ko nga mate enei o etahi o nga kainga:—

TE KOHUPATIKI:—Ko nga kai o te whenua, taewa, kaanga, paukena, kua pirau i te ngaronga i te wai. Ko nga kau kotahi tekau me etahi hoiho me etahi hipi kua toremi.

I MOTEO.—Ko nga kai katoa kua mate. Ko nga hipi 320 me nga reme a Akuhata Aporo kua riro i te waipuke. Ko nga taiapa riro katoa. Ko te kainga o Paora Kurupo ngaro katoa i te paru o te waipuke, me ana taiapa hinga katoa.

Haere ana te wai i roto i nga whare katoa o Moteo. E ki ana a Nepata tana kitenga i te wai kua rua putu te hohonu i roto i o ratou whare, me ana kai me nga taonga e haria ana e te wai, kua titiro iho ia ki a ia tonu, ano kua wehe ke tona wairua i tona tinana.

Ko Akuhata raua ko Timi Kini nga tangata i tata rawa te toremi. I rokohanga raua ki te iari hipi i raro, ka kite atu raua i nga hoiho e rere mai ana i tera pito. To raua tirohanga atu ka kite i nga ngaru e rua, he rima ki te ono putu te teitei. Ka whati nga ngaru nei ki runga tonu i a raua. katahi ka hapainga nga tangata, nga hipi, nga hoiho, nga kuri e te wai, ka kau tahoe ratou katoa i runga i nga iari. i nga taiepa. Ko te wahi kaore ra he wai, kua tae ki te 15 putu te hohonu o te wai i te meneti kotahi. E 300 iari te roa o te wahi e kahakina nei raua e te ia o te waipuke katahi ano ka u ki uta.

TANGOIO. -Koinei tetahi o nga kainga i tino kaha rawa te mate i te Ohorere o te putanga mai o nga wai. I tae ki te 5 putu te hohonu o te wai ki etahi o nga whare. Ko tetahi whare nui no Te Ohau Mita e rima nga ruma. i tino riro i te wai. Kua pakaru katoa tana whare. He maha nga whare paku-paku i riro. Ko etahi wahi kua kapi katoa i te paru waipuke. Ko etahi wahi kua riro te oncone matua. Ko Hiha Ngarangi-oue wahi iti ka riro i te wai. I kite atu i a Mihi Rangi Anaru e tu mai ana me tana pepi, kua mau i nga waea o te taiepa. Ka kau tahoe atu a Hika ki te whakaora. Riro ana a Hiha i te kaha o te ia. Na tetahi o ana tanariki i whai atu a Mihi. ka mauria atu ki te Whare-kura. Rite katoa te mate o te tangata. Kaore he mea i pahure. Heoi ano te waimarie ko te putanga mai o tenei waipuke ohorere i te awatea. Mehemea i puta i te po. nui atu nga tangata e toremi.

AWHINA A TE KAWANATANGA.

He mea tonu e Peneti. Minita. kia tukuna mai he Apiha Kawanatanga hei titiro haere i nga mate o nga Maori. Ka tukuna mai e Hon. J. G. Coates, Minita mo te taba Maori. a Mr. Shepherd (Heparat). Kua tae mai, kua hoki. No tenei ra (Mache 31) ka tae mai te whakaatu kua tapaea mai e te Minita £250 mo tenei wa hei hoko kai ma nga iwi i mate. Ko nga whakamarama kei te meera e haere mai ana. Kia ora te Kawanatanga. Ma te aha tenei aroha mo tenei wa. Kua ngau taewa ano matou!

TE AUTE KARETI.

KUA oti nga wahi e rua o Te Aute Kareti hou. Ko te wahi e toe ana ko te Whare-hui mo nga wa e hui katoa ai te Kura ki te wahi kotahi. me nga ruuma wehewehe mo etahi o nga karaihe (Assembly Room). He tino ataahua nga whare kua oti nei. E rua nga whakapaparanga o tetahi o tetahi. Kaore he wahi rakau. ko te puroa anake (floor). He pereki. he raima katoa. Kaore he wahi hei kai ma te abi a muri nei. (Ka rua hoki nga paunga o Te Aute i te ahi.) Ko nga ruma moe kei nga whakapaparanga o runga kei raro ko nga ruma kai. horoi, me etahi o nga ruma mo nga karaihe. E kiia ana katahi ka tino rite a Te Aute ki nga kura o Ingarangi. Ko te utu o nga wahi e rua kua oti nei e £7,000 i tetahi

i tetahi. Ko te ruma hui (Assembly Hall) ka rahi ke atu i enei te utu. Kei te whanga nga Kai-tiaki kia kitea he moni ma ratou katahi ka hanga ai. Na te kore moni i tenei wa i roa ai. Mehemea ka whai moni te kura hei whangai i nga tamariki, tera e noho te tokomaha o nga tamariki ki te 150 ka ki ai te kura. I enei tau ka pahure nei he uaua te uru o te 70 ki te 80 tamariki.

NGA MOANA O TE ARAWA.

KUA tutaki te Etita o *Te Toa Takitini* ki tetahi o nga apiha a te Kawanatanga i haere mai i Poneke, a i korero mai taua apiha, kua rite katoa nga mema mo te Poari o nga Moana o Te Arawa, kua rite hoki nga moni hei utu atu ki taua Poari i roto i nga ra o tenei marama (Aperira) ara te £6000. Ko te Hekeretari mo taua poari ko Raniera Kingi. Ko te Tiamana kaore ano kia whakaritea. Tenei kua tae wai te Kahiti whakaatu i nga mema o te Poari.

Aga Mema o te Poari Kai-tiaki o te Arawa kua whakaturia.

Tari Maori, Poneke, 5 o Machi, 1924.

KUA pai a His Excellency te Kawana-Tiamana ki te whakatu i a

Henry Taiporutu Mitchell

Wiremu Ereatare

Raniera Kingi

Heketero Hikairo

Taimona Matuha

Morehu te Kirikau

Wirihana Tamati

Peeti Hareti

Hugh MacPherson

Heemi te Uara

Mika Aporo

Rev. Wiremu Waaka te Rohu

Aperahama Wiari

Raureti Mekonuiarangiri

Kepa Ehau

hei mema mo te poari Kai-tiaki o te Takiwa o te Arawa i raro i nga tikanga o wahi tekiona 4 (a) o tekiona 27 o te Ture Whakaitatika Ture Whenua Maori Whakariterite Kereeme Whenua Maori, 1922, me nga rekurehiana i mahia i raro i taua Ture.

J. G. COATES, Minita Maori.

TE MIHANA KI MANUTUKE.

IHIKITIA te ra mo te Mihana, i te nui o nga raruraru o nga Maori i tera wa. Kua hui nga tangata o Manutuke ki te whakahaere i te ra tuturu mo ta ratou Mihana, a inaiane kua tuturu taua Mihana mo Mei 11 ki te 18.

KEI WAREWARE KI TE OTA I TO KAPE O TE
KAWENATA O TE TOA TAKITINI KEI TE TOE
ANO ETAHI. HE TINO PAI TE WHARE.

TE UTU 12 -.

Mo te Puru me kai i te WOODS' GREAT PEPPERMINT
CURE— 1/9, 2/9 patara.

MIHANA WHAKAORA.

TERA e whakahaeretia he karakia whakaora turoro ki te Whare-karakia nui o te Pihopatanga o Waiapu i Nepia (Cathedral) a te 7 o nga ra o Mei i te 10.30 i te ata. I whakaritea ai mo tera ra kia rokohanga ai te Pihopa ki Nepia. Mehemea tera etahi turoro Maori e hiahia ana ki te mau atu i o ratou mauuitanga ki taua karakia, me tere te whakaatu mai ki nga Minita i roto i nga ra o tenei marama (Aperira). Kia mahara ano nga turoro ki te whakariterite i te taha ki te wai-mua. Kua hei haere whakaaro kore mai. E toru nga kaupapa hei tino whakahaere: (1) Kei te pono ranei te ripeneta mo nga hara? (2) Kei te mau ranei te kaha o te whakapono? (3) Kei te whakaue ranei koe ki te whakarite i nga kupu i nga whakahau a te Atua?

HE MIHI.

Ki te Etita.

TENA KOE me te Toa e tiri haere nei i nga maramatanga o te ao ki nga marae o te motu. Kia nui tonu nga ora ki a koe, ki te hunga whakaoho i nga matapo kia eke ki runga i nga huarahi o te ora. Kia nui nga manaakitanga ki a koe a to tatou Matua i te wahi ngaro.

Ana taku hereni hei awhina atu i te Toa nei. Tenei e hoa e tuku whakama noatu ana. Ahakoa iti kua hei whakahawea. Tenei i te kimi noa i tetahi pora kiekie, a kihai rawa i kitea.

—Na RANGIPAWA POKIHA.

Rotoiti.

HE MIHI NA WAIKATO ME ETAHI WHAKA-PAPA.

Whatawhata,

Pirongia. Waikato.

Ki te Etita.

E HOA, mau e uta atu a matou mihi ki a Te Arawa mo ratou i tae mai ki te waha mai i nga mate o runga i nga marae o Te Arawa. Kua tae mai, kua whakatakoto tahitia ki te marae o Waikato, ki nga aitua o runga i a Tainui. Na Te Arawa tenei kotahitanga i wherawherahia mai nei ki ahau kia Waikato, te kawenata o tatau tupuna. Ka kite ka rongo i o mahi e Te Arawa.

Ko tenei, mahia mai ta tatau kaupapa. Koina he kaupapa a tatau nei e Te Arawa.

Te ihu to mai i o tatau tupuna. Ka mae a Rangitahi i a Manawakotokoto, ka puta ko Rakeiao ko Kawatapu-rangi, ko Apuina, na Kawatapu-rangi ko Pikiiao, nana ko Hekemaru nana ko Uerata, nana ko Mahuta, nana ko Tapaue ka moe i a Te Pahi, ka puta ko Tuata, ko Te Putu, ko Te Rauangaanga, ko Pata-tau ka moe i a Whakaawi, ka puta ko Tawhiao, ko Mahuta, ko Te Rata. Koina te uretaane o Kingi Te Rata.

Ka moe a Rangitihi i a Papawharanui. Ka puta ko Tuhourangi. Ka moe i a Rakei tahaenui ka puta ko Taketakehikuroa. ka moe i a Te Aotaramarae, ka puta ko Tuteamutu. Ka moe i a Te Aorauru. Ka puta ko Umukaria. Ka moe i a Hinemaru ka puta ko Wahiao. Ka moe i a Uruhina, ka puta ko te Angaanga Waero. Ka moe i a Hape, ka puta ko Mariu-i-te-rangi. nana ko Tokoreko, nana ko Tateahiraukura, nana ko Nokerau ko Rangitewiwini na Noke ko Whakaawi ka moe i a Potatau. Ka put ko Tawhiao, ko Mahuta. ko Te Rata.

Ka moe a Rangitewiwini i a Te Waharoa ka puta ko Tamahana, ko Tupu, ko Tarapipipi.

Ka moe a Tuhourangi i a Rongomaipapa ka puta ko Uenuku kopako. Ka moe i a Taoi, ka puta ko Kiritai. Ka moe i a Putakaikura, ka puta ko Ueroa rana ko Hinepounamu. nana ko Te Ruai, nana ko Toreheikura, nana ko Te Tuhi. Ka moe i a Tapaue, ka puta ko Te Rauangaanga. Nana ko Potatau, ka moe i a Whakaawi, ka puta ko Tawhiao, nana ko Mahuta, nana ko Te Rata.

Ko te whakamutunga tenei o mahi e Te Arawa i hoki atu ai koe.

Heoi, hei kona ra koutou noho mai ai. Kia ora Te Arawa i takahi mai nei o koutou waewae ki te marae o Waikato.

Kahuri.

[Kaore te kaumatua nana te reta nei i mahara ki te tuhi tona ingoa.—*Etita.*]

HE KOHURU KINO.

Ki te Etita.

MAU e panui atu enei korero.

“Ko te mehua e mehua ai koe, hei mehua ano tena ki a koe.”

Katahi ano te tangata nana te kupu karaipiture i runga ake nei, ka mea ki ona hoa: “Na, kia rongo koutou, ko tenei korero aku e penei ana, mehemea e he ana tenei korero aku. kaati ko te mehua e mehua ai ahau, hei mehua ano tena ki ahau. Engari mehemea e tika ana taku whakapae he ki tenei tangata, kaati ko te mehua e mehua ai ia, hei mehua ano tena ki a ia.”

Ko enei korero, he mea korero nana i te Hatarei te 19 o Hanuere, 1924. Katahi te autaia nei ka hoki ki tona kainga i te Turei te 22 o nga ra. Ka haere ki te toa. Ka riro mai he pu mana. Katahi ka haere mai ka tae mai ki te kainga o tana wahine. Ka noho, ka moe, ao ake te ra, katahi ka tono ki te wahine kia whakaatu ki a ia e moe ana ranei raua ko te tangata e whakapaea nei e ia. Ka mea te wahine, “Kaua hei porangi, e he ana to whakaaro.” Heoi i muri o tena ka whakaaro te tangata nei, me pupuhi katoa e ia tana whanau, tae noa ki tana wahine me ana tamariki. Otira kaore i taea. Kua wehi kei mau ia. Katahi ka haere atu ki te whare, ka mea atu ki te wahine, “ka puhia koe e au”! Paku tonu atu te pu ki te mahunga tonu o te wahine. Katahi ka oma nga tama-

riki, me te teina o te wahine kua puhia nei. I warea ano te tangata nei ki te puru i tana pu. Puta rawa atu ki waho, kua ngaro katoa nga tamariki. Katahi ka pupuhi ia i a ia ano. I ora ai nga tamariki me te au-wahine, natemea he pu waha kotahi—e mea ana ko Waikato he pu-hakimana. Kaati, e rima nga kariri i toe. Ko ana tamariki e whitu, e rua kua mate, e rima kei te ora. Ko te ingoa o taua tangata ko Rapana Wi, no Pukekohe. Tona ingoa hapu ko te Keririwai.

I tuhi atu ai ahau i enei korero. he whakatupato i nga tangata kia marama tonu te whakahua i nga kupu tapu a te Atua i roto i nga Karaipiture tapu. Kei penei me tenei tangata.

"E kore hoki a Ihoua e mea, he hara kore te tangata e whakahua nou ana i tona ingoa."

Heoi.

—Na Tokoroa Poihipi.

HURAHANGA O TE KOHATU O MAJOR-CHAPLAIN H. W. TE WAINOHU RATOU KO ANA TAMARIKI HOIA KATOA.

Ki te Etita o Te Toa Takitini.

Wairoa, Maehe 22, 1924.

E HOIA. tena koe, me ou hou katoa e mahi maina i ta tatou taonga kia ora ano koutou. Katahi ano au ka watea, ki te tuku atu i etahi o nga korero o te Hui Hurahanga i te Kohatu o H. W. te Wainohu ratou ko ana tamariki hoia katoa.

He ahakoa e te Etita kua waimohatia te ahua o nga take o te Hui, heoi ra me panui atu e koe.

I hurahia te Kohatu nei ia Hanuere 16, 1924. I neke atu i te 4000 nga tangata i hui mai.

Na te Atirikona H. W. Wiremu ratou ko ana Minita Maori, pakaha hoki, i whakahaere te Karakia.

Na Dr. Te Rangihiroa i hura te Kohatu, i te mea hoki, ko raua ko Henare nga matua o nga tamariki, i haere i te ope tuatahi, a, i hoki ora tahi mai raua.

I puta nga korero mihi a te Rangihiroa mo tona hoa mo Henare, ara, he tangata pakari tona tinana, he kaha hoki ana kupu, te whakamutunga o ana mihi mo te ataahua o te Kohatu whakamaharatanga mo nga hoia katoa.

Ko nga kai whai korero i te mutunga o te karakia ko Ta Timi Kara, Chief Judge Jones, Hon. A. T. Ngata.

TA TIMI KARA. —I maioha a Timi ki nga ope i whakaeke mai ki te marae, me tana kupu, kua rangatira a Ngati Kahungunu i a koutou, na koutou i awhina tenei kohatu koia e tu nei, hai tirohanga kanohi, ma nga whakapaparanga e piki mai ana, hai whakaatu hoki tenei kia ratou koia tenei te matua o nga Hoia, i haere ki te whakarite i te Ture Atua, i te ture Kingi.

CHIEF JUDGE JONES. —E mihi ana au moku i taemai ki te hurahanga o tenei Kohatu. I konei ano au i te wa i ara ai te pakanga. I tino rongu au i te tono a Henare ratou ko ana hoa.

kia tukua ratou ki te pakanga. a, naku i tuku a ratou tono ki te Kawana. whakaaetia ana.

Kua tuu tenei Kohatu, hai whakamaharatanga mo te hunga mate. Rereke a etahi iwi whakamaharatanga mo te hunga mate mau tonu mai ai. i nga ko iwi o te hunga mate hai whakamaharatanga.

HON. A. T. NGATA.—I mihi a Ngata ki nga morehu, katahi ka whakamarama ia, i te tika o te whakanohanga i te kupu pakeha nei ki runga i te kohatu, i marama ai e uru katoa ana nga hoia katoa ki runga i tenei kohatu, ara, koia tenei te kupu "Pioneer Battalion." I te mutunga o nga korero ki runga i te Kohatu, katahi ka huri atu ki te marae.

Te mutunga o te Hakari, ka whakatakotoria te pereti, ko te kaupapa o te pereti a Ngati Kahungunu, e £200. me te haere ano hoki nga mahi ngakau.

	£
Na Ngati Porou	150
Na roto i Turanga katoa	270
Na Heretaunga katoa	208
Na Te Arawa	25

Engari ko ta Ngati Kahungunu e £200 me ta Ngati Porou £150 i haere tika ena moni e £350 ki te pakeha na ana ai te Kohatu ka noho ai te puranga moni kai roto i te ringaringa o Ngati Kahungunu e £503.

E nga hapu e nga rangatira Taane wahine, o roto Heretaunga o Turanga, kia ora ano koutou katoa. Tenei ra te mihi atu nei, mo to koutou kaha ki te awhina, ina e tu nei te Kohatu o a tatou tamariki. Tuarua o nga kupu kia ora ano koutou "tatau, tatau."

E tika ana tenei kupu te rohe o Kahungunu o mua. Timata mai i Toka-a-Taiau ki te Upoko o te Ika.

Tuarua o tatou kotahitanga. kai nga pou a te Huki, ka poua ko Ngarangi-Whakaupoko ki Poroporo ko Nga-Whakatare-o-te-rangi ki Turanga Ko Puruaute ki te Wairoa ki Heretaunga Tuatoru o tatou kotahitanga.

KAI TE WAIATA NEL.

"E tuu to tira, ki roto o Heretaunga, e uia mai koe, tenei hoki mai nei ia Ruawharo, i te ra kainga e, ka u ana nga waka ko Nuhaka, ko Whangara, ko Turanga e, ko te kainga ra tena, i tipu mai ai, nga kakaringa tangata," etc.

I te mea kua marama tatau ki to tatou Kotahitanga, ma tatau e mihi a Ngati Porou, a te Arawa, tae atu ki te Kuini o te Tonga kia Niniwa-i-te-rangi, kia te Rangihiroa, me Judge Jones.

Ko te haere tenei a Ngati Porou i kitea ai ona rangatira taitamariki. Taane, wahine hoki. Ko te Hati rawa te morehu kaumatua, e koro e Hati, na koutou ko a taua tamariki i nui ai te ra o Henare ratou ko ona tamariki, ora mate tae rawa atu

ki era tamariki e takoto mai ra i te nuku o te whenua, kia Henare Kohere ratou ko ana hoa.

Kia era hoki nga Kaumatua o te Arawa nei a Taupopoki raua ko te Wheoro me ta korua ruruhi me Peti.

E koro Taupopoki, me te Wheoro, he waewae tapu korua ki runga ia Ngati Kahungunu, i runga i enei tu ahua Hui. Otira na korua i mau mai te waka nei a te Arawa me ona utanga ano, hai whakamama i nga taumahatanga mo te Kohatu o a tatou tamariki. No reira kia ora tonu korua me nga hapu maha i roto ia te Arawa.

E Tama te Waotu, ko koe te mea i tae a-tinana mai ki te-awhina ia Ngati Kahungunu ahakoa te mate o to tinana. whakamomori tonu mai. Ina ra e Tama kua tuu te taonga i whakakeroa ai i enei tau ka hori akenei hcoi te waahi kai te toe o te Kohatu nei ko te whakapai i raro, ko te hanga hoki i te taiapa.

No reira tera e whakiaia mai kotetahi waahi o te moni a nga iwi nei hai whakaea i ena raruraru o te Kohatu.

Kua rite te Kohatu waahi iti nei kai te toe ara ko te taha ki te Kawana.

Kaore ano hoki au i mohio pewhea ra te whakataunga a te Komiti mo te toenga o taua moni, mo te oranga minita ranei mo te aha ranei. E tino nui ana te mihi mou.

—H. P. Huata.

HUI KI TE WAIROA.

Ki te Etita.

TENA KOE. Po iho ko te karakia, i a Ngati Porou te himene, me to ratou ngakau nui ano ki te himene. I a Ngati Perou ano te kauwhau, i whiwhi ai ahau ki tetahi kupu maku. He kupu karaipiture i oho ai toku ngakau, i titiro whanui ai oku whakaaro. He kupu kei te takoto marama noa, otira na runga na nga whakamarama huhua a te Kai-kauwhau katahi ano au ka titiro ka ui mehemea koia tera ko tona takotoranga. Kawhakatutiritia mai ki mua ki oku kanohi tenei mea, tera ropu tangata, enei whakahaere, me tera tu momo karakia. No Ingarangi tenei whakapono, kei te manaakitia e te pakeha, e te Maori. No te Macri tenei no Nui Tireni, ko te Maori anake kei te manaaki i tena. Ko tona kaupapa mai ia no te pukapuka a te pakeha. Ko tehea hei taonga? Ka rangona ake he reo e hamumu ana: "Manaakitia katoatia, e whakahua katoa ana i te ingoa o Ihu Karaiti." Ae pea. Ka titiro ano au ki te rarangi o te kauwhau. Ka kitea e au ko tenei, ko te kotahi o te whakapono, kia eke ai ki runga ki enei kupu ki te whakaaro tahi. Ko ona hua, ko te pai ko te Ahuareka o te nohoanga o nga teina o nga tuakana. E karakia katoa ana ki te Atua. Kei te awangawanga au mo enei kupu. Kua kite au kua rongu i o taua karakia. He tika e karakia katoa ana ki te Atua. Engari tera ano nga rereketanga. Ki taku titiro

ehara itemea he he no te mea tuatahi notemea i ata hangaia mai ki roto ki nga whare-wananga tapu o te pakeha. Heoi ano kei eke ki runga o te whakaarotahi, he kimi whakaaro hou ranei, he rapu ranei i te mea e eke mai ana, ki oku whakaaro, i te mea ngahau, i te mea mama. Ki te kore he whakaarotahi o te whanau, ka whanau mai he riri, he kino, he puhaehae. Ka ngaro te pai, te ahuaeka. Ko te whawhai kua taha ake nei, na te kore whakaarotahi. Ko te utu he toto ka maringi. He penei ano te ahua o nga Hahi huhua. He tini te hopua mai, no te paringa o te tai, ka ngaro, ka kotahi. Ko te aroha te tai e ngaro ai enei whakapono hou, e hoki ai ki te oha a nga kaumatua. Kaua hei pohehe ko te whakahua i te ingoa o te Atua te whakapono. Ki te he nga whakahaere, me nga mahi o te whakapono, ehara i te whakapono. Ka he atu ano i konei, ka he ano i ko. Kei te rangi te Atua hei whakatika i te tika, kei te ao nei ano la hei whakahake i te he. Kei te mihi ki te kupu. Tena e nga tangata matau, etahi kupu hei arahi ake, Heoi ano.

—*Na Waiata 133, 1.*

HE RETA NA PIHOPA ATARIA.

Whare o Te Pihopa.

Singarení Collieries, Deccan.

Pepuere 1, 1924.

KIA Peneti,—Tena koe. Kua roa rawa tenei wa o taku tuhituhinga atu ki a koutou me te roa hoki o tenei wa kaore ano koutou kia tuhi tuhi mai ki a au.

Kaore rawa ahan e wareware ki nga hui i te whakatapunga o te Whare-karakia i Te Pakipaki, nga karakia i te whare-karakia nui i Nepia, me nga hui o Rotorua. Kaore nga tangata o enei takiwa i te mohio ki te ahua o te iwi Maori no reira ahan i tino hiahia ai kia tuhono honoa taku iwi ki te iwi Maori i runga i nga mahi a to tatou Ariki.

Kei te kaha te tipu o te Hoihipera a te Mihana, a he nui tonu nga tangata e huri ana ki te whakapono, ki to tatou, Ariki ki a Ihu Karaiti i runga i nga mahi a te Hoihipera. E tae ana ki te 600 nga turoro e tae mai ana ki te Hoihipera i te marama. E tae ana ki te 200 nga tangata e hui ana ki a matou karakia. I te nui o nga turoro, kua uaua te kitea o te moni hei hoko rongoa mo nga turoro. No reira kei te noho tumanako atu ki te awhina mai a te iwi Maori. Mehemea ka taea e koutou e te iwi Maori te awhina mai o te Mihana ki nga Inia, katahi ka mama nga mahi mo te Hoihipera. Ko a koutou moni me tuku mai i ia koata, i ia ono marama ranei.

Whakaaturia mai kei te pewhea koutou te Hahi Maori? Awhea ano tukuna mai ai e koutou he mangai mo te iwi Maori ki Inia kauwhau ai? Tera tetahi o nga kai-whakaako o te Kura o Wikitoria i hiahia ki te haere mai. Kei te inoi tonu matou nga Inia mo koutou mo te iwi Maori. Kia kaha hoki koutou ki te inoi mai mo nga manaakitanga kia tau ki tona Hahi i Inia. Heoi ano.

—*Na V. S. Dornakal, Pihopa.*

KOHI MO TE HORA I TE RONGOPAI KI INIA.

	£	s.	d.
Nga panui i te Pepa o Maehe	48	0	0
Kohupatiki (Te Ropuhine)	1	0	0
Pariha o Moteo (Peni Hakiwai)	5	0	0

I pahitia te motini e te Hinota Maori kia kahi katoa o tatou Pariha kia eke ai te £100 i te tau. Kei te akiaki mai a Pihopa Ataria kia tere te tuku atu i a tatou moni itemea kua rite i a ia ko te Takuta o te Hohipera hei awhina ma tatou. No reira nga Pariha katoa kaore ano nei kia kahi. kia mama mai, please! Mehemea he £5 ki te £7 ma ia Pariha. tera e rite te awhina e tumanakohia nei.

TEWHEA PANGO.

Ohinemutu, Rotorua.

Maehe 3, 1924.

Ki te Etita.

TENA KOE. Mau e whakaputa taku mihi kia Pirika Te Miroi mo ana whakamarama mo Ngahuruhuru. i ki ai ia ko Ngahuruhuru Pango te Pango nana, i whaikupu a Te Wiremu Karuwha. i tae mai ai te whakapono ki Rotorua. Kia ora tonu ia mo ana korero. Otira e te Etita itemea he take nui tenei. a kua matemate ke nga tangata e tino mohio ana ki enei korero. no reira ka manawapa te ngakau kia tatu ki te tika nga korero mo tenei take nui, take pai hoki, no reira e te Etita mau e whakaputa aku patai ki a Te Miroi Pirika.

1. I te haerenga tuarua o Ngati Whakaue ki Ngapuhi ka mutu tonu ranei nga tangata i haere ko au e whakahua nei, a kaore a Ngawene Pango?
2. I te haerenga tuawha ka mutu tonu ranei i haere ko Ngahuruhuru, ko Titore, ko te Hokari? Kaore a Ngawene Pango me etahi atu?
3. E kii ana e koe Pirika. ko te take i whakahokia mai ai a Ngahuruhuru e Te Wiremu. he wehi kai patua e Ngapuhi mo te hahunga i a Mangamangaiatua. He kupu tuturu pono tenei nau, ko te tino take tenei?
4. He tangata ranei a Mangamangaiatua. he aha ranei? Ka tapa ranei e te tangata tenei ingoa ki tana tamahine? A ko wai atu hoki tetahi tangata, tohunga ranei. i tapa i tana tamahine ko Mangamangaiatua te ingoa tupuna ranei?
5. Nga haerenga katoa a Ngahuruhuru ma. i haere i raro i te karangatanga Ngati Whakaue anake, penei me o korero e mau ake nei. kaore ranei?
6. He aha te turanga o Ngahuruhuru i roto i te iwi. he rangatira whai kupu mo te iwi ranei. he rangatira arataki pakanga ranei, he tohunga whakapapa ranei. he tohunga atua tuaahu ranei?
7. I tehea kainga te tutakitanga tuatahi o Te Wiremu ki a Ngahuruhuru?

8. Te turanga o te Whare-karakia i Ohinemutu na Ngahuruhuru Pango ranei i tuku mo te Whare-karakia. kaore ranei?
9. I inuri i te tutakitanga o Ngahuruhuru ki a Te Wiremu, i haere ano ranei a Ngahuruhuru ki te kawē taua whawhai kia Waikato ahu atu ki Akarana, ki Ngapuhi? Mehemea i haere, ko wai te taua? Nowhea te taua, nga taua ranei?
10. Whakaatutia te wahi i Owhatiura i whakataua ki a Wharetutu, ki ona uri ranei, ko te puke tonu i Whatiura, ko whea ranei?
11. Whakaatutia te wahi o Te Koutu kua whakataua kia Wharetutu, ki ona uri ranei? I korerotia ranei e nga kai-korero he pihi ta Wharetutu kei te Koutu?
12. I mate ki whea a Ngahuruhuru Pango, a kei whea e takoto ana, a he aha te tau i mate ai.
13. Ko wai te ingoa o te hapu o Parewahaika i noho ai i a Ngapuhi, a ko wai te ingoa o te kainga o taua hapu?
14. I u ki whea te ope tuarua o Ngati Whakaue a haria mai ai a Parewahaika e Ngahuruhuru.
15. Ko wai te tangata o roto i a Ngati Whakaue naana i hohou te rongo ki a Hongi Hika i Tauranga a pehea te tata ki a Ngahuruhuru?

Kia ora te Etita, kua e hoha ki enei patai. He whai kia kua e awangawanga te take ina tatu.

He Mihingare a Pango Te Kaingamata Te Ore Ngawene. Te Ihi. Te Tapu. Te Tohunga.

- Na Akapita Hamuera Pango.

Ki te Etita.

TENA KOE. Itemea kua puta *Te Toa Takitini* o tenei mara o Maehe nei, a kua kite iho hoki ahau, a he hoa tautohe ano enei mo tenei take. Kia ora ano raua. No reira ko ahau te kechi takoto. Mehemea tera atu ano tetahi atu, whakatika mai, kei kopi te taha ki a Ngahuruhuru. E hara kau enei. Kaore ahau i te mohio. Whakatika mai ko tetahi tangata tika o tena hapu, koeke hoki, notemea kei te ora ano etahi koeke, kia rite ai ki ahau.

No reira e *Te Toa Takitini*, mau ano e whakaputa aku patai ki a Tutanekei raua ko Te Rire.

1. Koinei nga uri o te Rangiwaho i korerotia nei e koe, Tutanekei?
2. Na te urunga o Ngahuruhuru ki a Pango i ki ai koe, ko te Ngahuruhuru Pango naana i hari mai te whakapono ki a Te Arawa, a koina taua ingoa i a Ngahuruhuru?
3. I whai tamariki ano a Ngahuruhuru, ko Mangamangaiatua, a he tuahine no Pererika i to korero nei?
4. Tanu ai te tupapaku ki Oihi, ara nehu ai i to korero?
5. Ko wai te hapu o Ngapuhi e noho na a Ngati Whakaue i Pahiia, a ko wai ma a Ngati Whakaue?

6. Ko inei te tau i whakawakia ai a Te Koutu, ko tau i korero nei e Te Rire?
7. I korero a Te Tupara, penei me to korero nei e Te Rire?
8. I korero pena ano a Taekata penei i to korero nei? A ko wai te hapu o Taekata, raua ko Tamihana Korokai i Te Koutu, i Te Tuporo e Te Rire?
9. Ko wai te uri o Ngahuruhuru e manaaki nei i te whakapono i tenei ra i to korero e Tutanekai?

Kia ora *Te Toa Takitini*. Kaua e hoha ki enei patai. Kia kitea te pono o nga korero a enei, a kei roto ranei i te Patuwatawata, kei roto ranei i te pa tu ki te wa.

— *Na Akapita Hamuera Pango.*

Maehe 10, 1924.

[Kia ora. Kua rahi rawa enei patai. A muri nei whakakotiria mai a koutou korero me te whakamarama haere i nga korero mo tena mo tena o nga Pango. He korero te pikaunga tika ma *Te Toa Takitini*. Ka taumaha noa iho te tamaiti nei i te maunga haeretanga i nga patai, kaore nei he painga he maramatanga ki te nuinga o nga tangata o ia marae o ia marae. —*Etita*.]

Tenei kua tae mai nga whakatikatika a Tutanekai i tana whakapapa.

Tenei hoki tetahi whakapapa a Wiremu Ereata. Kei te pouri au mo te kore ruma i tenei perehitanga.

— *Na Te Etita.*

TENEI hoki ahau ka whakamarama mo te taenga mai o te whakapono tuatahi ki waenganui i a Te Arawa. Te whenua tuatahi i noho ai a Te Hapimana i timata ai te whakapono ki waenganui i a Te Arawa, kei Te Ngae, wahi o Rotorua. Ko te kaupapa o tenei korero e 300 eka whenua o Te Ngae i tukua e nga rangatira kaumatua o Ngati Uenukukopako me Ngati Rangiteaorere hei whenua aroha ki a Te Hapimana, hei pupuri i te whakapono ki waenganui i a Te Arawa. Mai o tera wa ki naianei, kei te awhina tonu taua whenua i nga mahi a te Hahi. Tuarua ko enei hapu kotahi tonu te Hahi, ko te Hahi o Ingarangi. Kore rawa tetahi Hahi ke atu i uru mai ki enei hapu. Heoi ano.

— *Tamihana Tikitere.*

Ohinepanea.

Maehe 10, 1924.

NGA RA E TU AI TE KOOTI WHENUA MAORI

I.—TOKERAU DISTRICT. NORTH AUCKLAND.

Court Sittings (1924).

Rawene—25th April, 1924.

Russell—16th July, 1924.

Kaikohe—21st May, 1924.

Rawene—30th July, 1924.

Whangarei—17th June, 1924.

Board Meetings (1924).

Rawene—30th April, 1924.

Auckland—8th July, 1924.

Kaikohe—23rd May, 1924.

Rawene—6th August, 1924.

Whangarei—19th June, 1924.

Auckland, 2nd Sept., 1924.

(*Taria etahi o nga takiwa.*)

HE O MA TE TAMAITI NEL.

Nepaiata Haunui, Ruatoki	6	6	Matene Rota, Te Puke..	6	6
Peta Pakuku, Wairoa ..	6	6	Wikiriwhi Te Tuahu,		
R. T. Houia, Reporua,			Whakarewarewa ..	6	6
Port Awanui	6	6	Rangipawa Pokiha, Roto-		
Horomona Himiona, Ro-			iti	10	0
toiti	6	6	Sister Edith, Whakaki,		
Tamati Hone, Reporca,			Wairoa	13	0
via Rotorua	0	0	Ohaka Te Tai, Ratana ..	6	6
Komene Hemara, Wai-					
mate N.	6	6			

MARAMATAKA.

Aperira 6.—RATAPU 5 O RENETI.

Ekoruhe 3. Ruka 8: 1-26.

Ekoruhe 5. 2 Kori. 10.

V.

13.—RATAPU I MUA O TE ARANGA.

V.

Ekoruhe 9. Matiu 26.

Ekoruhe 10. Ruka 19, 28.

He "Holy Week" (Wiki Tapu) te ingoa tawhito o nga ra katoa o tenei wiki, te take koinei te wiki i whakamamaetia ai a te Karaiti, tae noa ki tona ripekatanga i te Paraire. Tirohia te Tuhituhi me te Rongo Pai i roto i te Rawiri mo nga ra katoa o tenei wiki.

Panuitia nga karakia mo tenei wiki nga karakia i te Paraire Pai, me nga haora o nga karakia Tuku Hapa i te Ratapu.

Aperira 18.—PARAIRE PAI. Nga Waiata: Ata 22, 40, 54; Ahiahi 69, 88.

Kenahi 22, 1-20. Hoani 18.

Ihaia 52: 13 me 53. 1 Pita 2.

V.

20. RA ARANGA. Nga Waiata: Ata, 2, 57, 111; Ahiahi. 113, 114, 118.

Ekoruhe 12, 1-29. Whakt. 1, 10-19.

Ekoruhe 12, 1-29. Whakt. 1, 10-19.

Te hunga kua oti te Whakau, a kaore i roto i te hara e noho ana, me tae katoa mai i te Ra Aranga ki te tango i te Hapa Tapu. Tirohia te rupiriki p. 209 o te Rawiri. Kia mahara ano nga Pariha, kua whakaritea e te Hahi, hei tenei Ratapu ka whakaputa ai te Pariha i to ratou aroha ki to ratou Minita. Ko nga ohaoha katoa o tenei ra ka tapaea ma te Minita hei aroha ma ia pariha ki o ratou Minita.

27.—RATAPU I I MURI I TE ARANGA.

Tau 16: 1-36. 1 Kori. 15, 1-29.

Tau 16: 36. Hoani 20: 24-30.

W.

Mei 1.—TAITE. Ra o Piripi raua ko Hemi.

4.—RATAPU 2 I MURI I TE ARANGA.

Tau 20: 1-14. Ruka 22: 54.

Tau 20, 14 ki 21: 10. 1 Teha 1.

11.—RATAPU 3 I MURI I TE ARANGA.

Tau 22. Hoani 2.

Tau 23. 2 Teha 3.

18.—RATAPU 4 I MURI I TE ARANGA.

Tiu 4: 1-23. Hoani 6: 1-22.

Tiu 4: 23. 2 Tim. 1.